

תרומת היהודים לתרבות העולם בעת החדשה JEWISH CONTRIBUTION TO WORLD CULTURE IN THE MODERN ERA

(חלק שני בסדרה - PART 2)

595 ■ 4/1999 ■ אייר התשנ"ט

של מחקרים מופתיים על המתודה הסוציולוגית, חלוקת העבודה בחברה, החיים הדתיים ותופעת ההתאבדות. בהשקפותיו החברתיות היה ליברל ודמוקרטי מובהק.

רוזה לוקסמבורג, ליטא, 1870 - ברלין, 1919

בת למשפחה יהודית מתבוללת בליטא. ארץ שבימי נעוריה הייתה לעיתים חלק מפולין ולעיתים חלק מרוסיה - לא ראתה עצמה "שייכת" לא יהודים, לא לפולנים, לא לרוסים ולא לליטאים אלא למעמד הפועלים. מנעוריה האמינה בהכרחיות בואה של מהפכה סוציאליסטית בכל רחבי העולם ולשם כך פעלה במפלגות הסוציאל-דמוקרטיות של ליטא, פולין וגרמניה. בעלת השכלה רחבה בכלכלה, היסטוריה וספרות; נעשתה לתאורטיקאית מרכזית של המרקסיזם. ביקרה את האגף הימני במפלגה הסוציאל-דמוקרטית הגרמנית על כניעתו להלחי הרוח המלחמתיים והלאומיים והנהיגה את האגף השמאלי של המפלגה - "קבוצת ספרטקוס" - להתנגדות פעילה למלחמה. ביקרה את לנין ואת הבולשביקים על השיטות הלא דמוקרטיות שנקטו לפי המהפכה ולאחריה. נרצחה ברחוב ע"י לאומן גרמני שנעשה לגיבור של התנועה הנאצית.

פאול ארליך, שלזיה, 1854 - המבורג, 1915

חשב לגדול החוקרים במדעי הרפואה של ראשית המאה ה-20. מחקריו הובילו להתפתחות תחומים חשובים של מחקר ביולוגי-רפואי כמו: אימונולוגיה (תורת החיסון), היסטולוגיה (תורת הרקמות) והמטולוגיה (תורת הדם). תרם לאבחון של טיפוס הבטן ומחלת השחפת ועל כך זכה בפרס נובל לרפואה (1908). תרומתו הידועה ביותר הייתה גילוי התרופה סאלורסאן לטיפול במחלת העגבת (1909). תגלית זו הייתה הצעד הראשון בפיתוח שיטת הטיפול החדשנית הידועה בשם כמותרפיה - טיפול במחלות זיהומיות באמצעות כימיקלים התוקפים את מקור הזיהום מבלי לפגוע באכסניה. ארליך תמך ברעיון הציוני והיה פעיל במיוחד בהכנות להקמת האוניברסיטה העברית.

נורברט וינר, קולומביה, 1894 - שטוקהולם, 1964

מתמטיקאי שפעל ופרסם מאמרים חשובים רבים במתמטיקה השימושית, במתמטיקה התורה ובולוגיה המתמטית. אחד האבות הרוחניים של "המוח המכני", המחשב. יחד עם ג'ון פון ניומן וארל טיורינג הוא אחד ממניחי היסוד להתפתחות מדעי-המחשב. וינר היה שנים רבות פרופסור למתמטיקה ב-MIT, המכון הטכנולוגי של מדינת מסצ'וסטס בארה"ב. בשנות ה-20 של המאה תרם לפיתוח התורה המתמטית הנקראת מרחבי באגאן, שהיא המקור לתורה המודרנית של מרחבים ליניאריים. מסיום מלחמ"ע הראשונה עסק בהסתעפויותיה של תורת המסרים. עיקר פריסומו בא עקבות פרסום ספרו "הקיברנטיקה" (1948). שבו הניח את היסוד לתחום דעת אינטרדיסציפלינארי חדש המהווה צומת שבין נפשיים לתחומי דעת רבים המוקדשים לבקרה ולתקשורת בבעלי-חיים ובמכונות.

פרופ' נצה מובשוביץ-הדר

מנהלת המוזיאון הלאומי למדע, הטכניון חיפה

בול מרטין בובר אייר על-פי תצלום של רולף מיכאל קנלר.

חל מסוף המאה ה-19 זוכים היהודים לאמצעיפציה המשווה את מעמדם החוקי למעמד כל האזרחים האחרים. תהליך זה שראשיתו בצרפת שלאחר המהפכה ובארצות הברית, המשכו בארצות מערב-אירופה האחרות וסופו שהוא מגיע - עם המהפכה הרוסית - גם למזרח אירופה, מסיר בהדרגה את חומות הגטו הממשי והרוחניות שחצצו בין היהודים לבין התרבויות של סביבתם. הכבוד והעידוד המיוחדים, שניתנו תמיד בתרבות היהודית המסורתית להשכלה וללימוד, מביאים עתה לכך שמספר גדול והולך של יהודים מביאים תרומה ממשית למדעים, לאמנויות ולחיים החברתיים והמדיניים. היהודים מתבלטים במדעים העיוניים, בפילוסופיה, במדעי החברה, במוזיקה ובספרות וחדרים בצורה בולטת גם לאמנויות שלא טופחו במסורת שלהם, כמו התאטרון והאמנויות הפלסטיות. בחיים החברתיים והמדיניים הם בולטים בכניסתם לעמדות הנהגה במפלגות המרכז הליברלי-דמוקרטיות והשמאל הסוציאליסטי והקומוניסטי, מפלגות שחרתו על דגלן ואבקן - לפחות במוצהר - למען שוויון ונגד אפליה. סדרת אישים זו אינה ממצה כמובן את הנושא. הבחירה נעשתה במגמה להדגיש את הרבגוניות המאפיינת את תרומת היהודים לתרבות הכללית.

מרטין בובר, וינה, 1878 - ירושלים, 1965

וגה דעות דת, איש המחשבה האנתרופולוגית והסוציולוגית, מנהיג ציוני וסופר פורה. בובר היה אחד מהחשובים בהולטים של יהדות גרמניה, אך השראתו חרגה הרבה מעבר לגבולות מרכז אירופה והשפיעה על תנועות הנוער היהודיות הציוניות במערב, במזרח אירופה ובארץ-ישראל. על המחשבה הדתית והחברתית בכל ארצות אירופה וכן גם על הספרות והאמנות. יחד עם פראנק רוזנצווייג תרגם את התנ"ך לגרמנית (1926). בובר היה מן האבות המייסדים של האוניברסיטה העברית ולוחם אמיץ בלאומנות ולמען הבנה יהודית-ערבית. עליותו ארצה, פעילותו הציבורית וכתביו העברית בה, בצד המשך כתיבתו בגרמנית, סימלו לרבים את היותה של מדינת ישראל היושרת והממשיכה ההיסטורית של העם היהודי בכל הזמנים.

זיגמונד פרויד, וינה, 1856 - לונדון, 1939

רופא, פסיכולוג, הוגה-דעות, מייסד הפסיכואנליזה. עבודתו הקלינית כחוקר מצבי על חשיבות ההפרעות אחרות הביאה אותו לפריצת דרך חדשה בתאוריה ובפרקטיקה של הריפוי. פרויד הפך את הלא-מודע, מושג ותיק בפילוסופיה, למושג מדעי מוגדר, ובעזרתו הציע כמה מודלים חדשים להבנת ההתנהגות האנושית של חולים ובריאים כאחד. הוויכוח על תקפותם של מודלים אלה ועל היקף השלכותיהם נמשך עד היום. בהגותו המאוחרת ניסה להבין מנקודת ראות המיוחדת גם את התופעות הכלליות של הדת, האמנות והתרבות בכלל. בהשקפתו החברתית היה פרויד ליברל, ונלחם באנטישמיות מעמדה של גאווה על יהדותו שמעולם לא התבינה. הנאצים שרפו את כתביו ובסופו של דבר אילצוהו בגיל שמונים ובמצב אנוש לעזוב את וינה ולעשות את שנת חייו האחרונה בלונדון.

פרופ' מנחם ברינקר

האוניברסיטה העברית, ירושלים

אמיל דורקהיים, לורן, 1858 - פאריס, 1917

צר למשפחת רבנים שנעשה לבעל הקתדרה האירופית הראשונה למדעי החברה. נחשב לאבי הסוציולוגיה המדעית החדשה וערך את כתב-העת הראשון המוקדש לה. רעיונו השיתני המרכזי הוא ש"דימויים קולקטיביים" - מונח שהוא עצמו טבע - המייצגים את החברה כולה מצויים הן בתוך נפש האינדיבידואל והן מחוצה לו, ובשתי צורות אלה הם מכונים את התנהגותו של הפרט. סביב רעיון מרכזי זה פרסם שורה

המעצב: אד ואן איין. ציירי הבולים: חובב רשלבר, אד ואן איין, רות בקמן (מלכא), דניאל גולדברג, מאשה יוזפולסקי, מרי סרמונטה

THE DESIGNER: AD VANOOIJEN. STAMPS ARTISTS: HOVAV RASHELBAKH, AD VANOOIJEN, RUTH BECKMAN (MALKA), DANIEL GOLDBERG, MASHA YOZEPOLSKY, MARIO SERMONTA

JEWISH CONTRIBUTION TO WORLD CULTURE IN THE MODERN ERA (part 2)

Towards the end of the 18th Century, Jews began to undergo an emancipation that likened their legal status to that of all other citizens. This process, which began in post-Revolution France and in the United States, spread to other West European countries, and finally, together with the Russian Revolution, reached Eastern Europe as well, gradually bringing down the material and spiritual ghetto walls that had separated them from the cultures of their respective surroundings. Traditional Jewish culture has always demonstrated a special respect and encouragement for education and learning, and as a result, an ever-increasing number of Jews now began to play a significant role in the sciences, the arts and in social and political life. Jews were prominent not only in the theoretical sciences, philosophy, the social sciences, music and literature; but they also took up prominent positions in various arts that were not traditionally nurtured in the framework of Jewish culture, such as the theater and the material arts. In social and political life, Jews began to fill prominent leadership positions in the liberal-democratic, central, political parties, as well as in the socialist and communist left, parties that had raised the banner and had struggled - in a declarative manner at least - for equality and against discrimination. This series of figures certainly does not exhaust the issue. The selection was made with the intention of emphasizing the multifaceted nature of the Jewish contribution to general culture.

Martin Buber, Vienna, 1878 - Jerusalem, 1965

Religious philosopher, man of the anthropological and sociological schools of thought, Zionist leader and prolific writer. Buber was one of German Jewry's most prominent intellectuals. However, his inspiration spread far beyond the borders of central Europe, influencing the Jewish and Zionist youth movements in the West, in Eastern Europe and in the Land of Israel, religious and social thinking in all the countries of Europe, and literature and the arts as well. In 1925, Buber and Franz Rosenzweig translated the Bible into German. Buber was one of the founding fathers of the Hebrew University; he bravely fought against nationalism and for a Jewish-Arab understanding. For many, Buber's immigration to Israel, his public work and his Hebrew writings in the country, alongside his continued writing in German, symbolize the fact that the State of Israel is the legacy and historical successor of the Jewish people throughout time.

Sigmund Freud, Vienna, 1856 - London, 1939

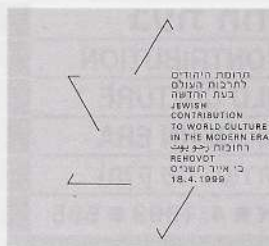
Doctor, psychologist, philosopher and the founder of psychoanalysis. Freud's clinical work involving research into states of hysteria and other disorders led him towards achieving a new breakthrough in the theory and practice of therapy. Freud turned the subconscious, an age-old notion in the field of philosophy, into a defined, scientific concept, with the help of which he proposed a number of new models for the understanding of human behavior in general in both the ill and the healthy. The argument over the validity of these models and the extent of their implications still continues to this very day. In his later teachings, Freud also tried to understand, from his own unique perspective, the general phenomena of religion and culture. Freud was a liberal in his social perspective, and he fought anti-Semitism from a position of pride in his Judaism, which he never once denied. The Nazis burnt his writings and finally forced him, at the age of 80 and in a desperate state of health, to leave Vienna to spend the last year of his life in London.

Emile Durkheim, Lorraine, 1858 - Paris, 1917

Descendant of a family of Rabbis who held the position of First European Chair of the Social Sciences. Durkheim considered the father of modern scientific sociology, edited the first journal dedicated to the subject. His principal, methodological notion is that "collective images" - a term coined by Durkheim himself - that represent the entire society can be found both within the individual's soul, as well as outside it. In these two forms, the "collective images" guide the behavior of the individual. Durkheim published a series of exemplary studies on sociological methodology, work distribution in society, religious life and the suicide phenomenon around this central idea. Durkheim was the quintessential liberal and democrat in his social perspectives.

Rosa Luxemburg, Lithuania, 1870 - Berlin, 1919

As the daughter of an assimilated Jewish family in Lithuania - a country which during her youth was sometimes part of Poland and sometimes part of Russia - Rosa Luxemburg saw herself as "belonging" not to the Jews, nor the Poles, nor the Russians nor the Lithuanians, but rather to the working class. From a young age, she believed in the need for a worldwide, socialist revolution, and for this purpose, she worked in the social-democratic parties of Lithuania, Poland and Germany. Being considerably educated in economics, history and literature, she became a major theoretician of Marxism.

חומת
אירוע
להופעת
הבול
SPECIAL
CANCELLATION

She criticized the right-wing faction of the German social-democratic party for its submission to the belligerent, nationalistic mood of the time, and she led the left-wing faction - "The Spartacus Group" - in active opposition to the war. She criticized Lenin and the Bolsheviks for the undemocratic methods they adopted both prior to and following the revolution. Rosa Luxemburg was murdered on the street by a German nationalist who became a hero of the Nazi movement.

Prof. Menahem Brinker
Hebrew University, Jerusalem

Paul Ehrlich, Selezia, 1854 - Hamburg, 1915

Considered one of the greatest medical researchers of the early 20th century, Ehrlich's research led to important developments in the field of bio medical research such as immunology histology and hematology. Ehrlich contributed to the diagnosis of stomach typhus and tuberculosis, and was awarded the Nobel Prize for Medicine in 1908. His most notable contribution was the discovery of Salvarsan, a medicine for the treatment of syphilis (1909). This discovery was the first step in the development of a new treatment known as chemotherapy - the treatment of infection diseases using chemicals that attack the source of infection without affecting the host. Ehrlich supported the Zionist idea and was particularly active in the establishment of the Hebrew University.

Norbert Wiener, Colombia, 1894 - Stockholm, 1964

Wiener, a mathematical prodigy, published many important papers in applied mathematics, as well as in pure mathematics and in mathematical logic. He was one of the spiritual fathers of the "electronic brain", the computer. Together with John Von Neuman and Alan Turing he was one of the basic developers of computer science. Wiener served for many years as a professor of mathematics at MIT in Massachusetts, USA. In the 1920's he contributed to the development of a mathematical theory called Banach Space, the origin of the modern theory of spaces. After World War I, Wiener branched out into the theory of communication. He became famous primarily after publishing his book on Cybernetics (1948) a book in which he laid the foundation for a new interdisciplinary field devoted to the study of control and communication in animals and machines.

Prof. Nitsa Movshovitz-Hadar, Director
The National Science Museum, Technion, Haifa

Jewish Contribution to World Culture in the Modern Era

Issue: April 1999

Artists: Hovav Rashedbach, Ad Vanooijen, Ruth Beckman, Daniel Goldberg, Masha Yozepolsky, Mario Sermoneta

Designer: Ad Vanooijen

Size: 20 mm x 25.7 mm

Plate no.: 349, Sheet of 6 stamps, Tabs: 6

Printers: Government Printers. Method of printing: Offset

Contribution Juive à la Culture Mondiale de l'Ere Moderne

Emission: Avril 1999

Artists: Hovav Rashedbach, Ad Vanooijen, Ruth Beckman, Daniel Goldberg, Masha Yozepolsky, Mario Sermoneta

Dessinateur: Ad Vanooijen

Format: 20 mm x 25.7 mm

No. de planche: 349, Feuille de 6 timbres, Bandelettes: 6

Imprimerie: Presses du Gouvernement.

Mode d'impression: Offset

Contribucion Judia a la Cultura Mundial de la Era Moderna

Emission: Abril de 1999

Artistas: Hovav Rashedbach, Ad Vanooijen, Ruth Beckman, Daniel Goldberg, Masha Yozepolsky, Mario Sermoneta

Dibujante: Ad Vanooijen

Tamaño: 20 mm x 25.7 mm

No. de plancha: 349, Pliego de 6 sellos, Bandeletas: 6

Imprenta: Imprenta del Estado. Sistema de impresion: Offset

השירות הבולאי - טל: 03-5123933
שדרות ירושלים 12, תל אביב-יפו 68021
The Israel Philatelic Service - Tel: 972-3-5123933
12 Sderot Yerushalayim, 68021, Tel Aviv-Yafo